

ALEXANDRE JARDIN

ZEBRAİL

ROMAN

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
TAHSİN YÜCEL

Alexandre Jardin
ZEBRAÏL

Can Yayınları: 1172
Çağdaş Dünya Edebiyatı: 496

Le Zubial, Alexandre Jardin
© Editions Gallimard, 1997
© Can Sanat Yayınları Ltd. Şti., 1998
Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti.
aracılığıyla alınmıştır.

1. basım: 1999
2. basım: Eylül 2008

Kapak Tasarımı: Erkal Yavi
Kapak Düzeni: Semih Özcan
Dizgi: Gülay Yıldız
Düzeltili: Nurten Sönmezcan

Kapak Baskı: Çetin Ofset
İç Baskı ve Cilt: Eko Matbaası

ISBN 978-975-510-923-7

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
<http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Alexandre Jardin
ZEBRAİL

ROMAN

Fransızca aslından çeviren
TAHSİN YÜCEL

CAN YAYINLARI

**ALEXANDRE JARDIN'IN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
ÖTEKİ KİTABI**

FANFAN / *roman*

Alexandre Jardin, 1964 yılında Fransa'nın Neuilly kentinde doğdu. Yazar ve senarist Pascal Jardin'in oğlu, politikacı Jean Jardin'in torunudur. Siyasal bilgiler öğrenimi gördü. 1986'da *Bille en tête* adlı romanıyla İlk Roman Ödülü'nü kazandıktan sonra, 1988'de ikinci romanı *Le Zèbre* (Zebra) ile, 1904'ten bu yana verilen ve seçici kurulu tümüyle kadınlardan oluşan Femina Ödülü'ne değer görüldü. 1990 yılında yayınlanan ve dönemin genç kuşağının kült kitabı haline gelen *Fanfan* adlı romanı Fransa'da best-seller oldu ve kısa zamanda yirmiden fazla dile çevrildi. Böylece 25 yaşında dünya dillerine en çok çevrilen unvanını elde eden Alexandre Jardin, *Fanfan* adlı romanını sinemaya da uyarlayarak ilk yönetmenlik denemesini gerçekleştirdi. *Le Petit sauvage* ve *L'île des gauchers* adlı romanları da bulunan Jardin, *Le Zubial* (Zebra) adlı romanında babası Pascal Jardin'i anlattı.

Tahsin Yücel, 1933 yılında Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni (1953) ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1960). Öğrencilik yıllarında Varlık Yayınları'nın çeviri işlerini ve *Varlık* dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yürüttü. Mezun olduğu bölümde 1961 yılında asistan olarak göreve başladı ve 2000 yılında profesör olarak emekliye ayrıldı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kuramsal yazılarının yanı sıra, Balzac, Flaubert, Daudet, H. de Montherlant, M. Aymé, Gide, Simenon, A. France, Colette, Jean Giraudoux, Proust, Camus, Sartre, Malraux, Saint-Exupéry ve Duras gibi önemli Fransız yazarlarının yapıtlarını dilimize kazandıran Yücel, 1984 yılında Azra Erhat Çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne değer görüldü.

Anneme, yani eşine

Gerçek yaşam yok. Biz dünyada değiliz.

ARTHUR RIMBAUD

Babamın öldüğü gün, gerçek beni çekmez oldu. On beş yaşımıdaydım, daha yeni yeni toparlanıyorum. Ancak o beni yaşama bağlayabilirdi, bunu da yaşamı güzel kitaplar gibi çarpıcı kılarak başarırdı. Her şeyden çok sevdiğim bu adamla yaşamak bir şenlikti. Ciddilikten uzaklaşmış gibi davrandığı zamanlarda bile, hatta özellikle böyle zamanlarda, hep temel olanı yaşamaya vermişti kendini, beni de durmamacasına gümbürtülü gündelik yaşamının kızaklarında götürürdü. Ona göre, yaşıyor olmak hiçbir zaman önlemlerle hız kesmeden kendini tümüyle kapıp koyvermekle, kendi gerçeğini haykırmakla eşanlamlıydı; hiçbir zaman isteklerinden korumadı kendini. Başkaları bu dünyada ortama uyabilmek için benliklerinin bir parçasından vazgeçerken, çelişkilerle dolup taşan yaratılışının bir gramından el çekme düşüncesi bile onu korkudan çılgına döndürürdü. Tanrı da bilir ki, en çelişkin istekler doğup kabarırdı o kocaman, o çılgınlıklarla dolu beyninde!

Ama onun o her zaman ölçsüz istekleri gerçeğin belini kırma gücüyle donanmıştı. Çoğu kez, lokantada ya da başka yerde, babam konuştuğundan sonra, yol açtığı durumlar öylesine düşlem gibi görünürdü ki, dinleyenlerin ağzı açık kalırdı. Her şey olabilir onun yanında, en kötüsü, özellikle de en iyisi. Evli bir kadını mı istiyordu? Daha o akşam, kocayla karşı karşıya gelmekten korkmadan, güle oynaya, gecenin ortasında hanımın odasına girmek üzere, karı kocanın oturduğu evin duvarına tırmanırdı. Kocayla karşılaşma olasılığı da

onu iyice coşturmaya yetecek bir tehlike demektir. Hiç kimse hangi tutumu benimseyeceğini bilemiyor muydu, o zaman, işte o zaman, babam kendi kendisi olduğunu duyardı.

Bana her dakikanın değerini duyurmak mı istiyordu? Arabasını birdenbire kırım ortasında durdurur, boş bir çek imzalar, koşup bir telefon kulübesindeki rehberin sayfaları arasına sokuverirdi. Sonra gülümseyerek gelir, sevinçle, “Biri bu çeki bulacak olursa, battık! Bugün, sekiz gün sonra, ya da beş yıl sonra... Öyleyse, şimdi, yaşayalım!” diyerek arabayı yeniden çalıştırırdı.

On yaşımın tepesinden, biraz şaşkın bir durumda: “Ama, baba, nasıl yaparsın bunu, olmaz böyle şey!” derdim.

“Olur, canım,” diye yanıtlardı, “biz yaptığımıza göre, olur.”

Gülümsemesi yatıştırırdı beni, yeniden tehlike içinde bulunmaktan rahatlık duyduğuna göre. Babamın ancak çok zor durumlarda kendini rahat bulmak gibi bir kusuru vardı, ya da üstünlüğü, bilemiyorum. Onun rahatlığı da buydu, çok özel rahatlığı, orasını yadsıyacak değilim; sonuçta çevresi için pek de elverişli olmayan rahatlığı. Ama olsun! Sırasıyla soytarım, Hamlet, d’Artagnan, Mickey ve gözde trapezciydi o benim.

Çocukken, onun yanında insan türünün elini kolunu bağlayan tüm korkularından bağımsız tutulmuş gibi duyardım kendimi. Gündelik yaşam, onun akıllara şaşkınlık veren canlılığı altında sürekli olarak allak bullak olmuş durumda, kimi zaman Dumas père romanı havalarına bürünür, kimi zaman da Musset’den bir bölüm görüntüsünü alırdı.

Kimi akşamlar, bizi görmeye gelmiş yıldız adaylarının, birkaç eski yazarla poker oynamaya gelmiş bakanların ya da son sözlerini söylemekte olan kanser-

den bitkin düşmüş bir Jacques Brel'in ardından, vergi dairesinin yolladığı icra memurları basardı bizim evi. Böyle akşamlarda, babam arada bir bir *winchester* çıkarır, pencereden komşunun panjurlarına gerçek mermilerle ateş ederek adamları dehşet içinde bırakırdı, herkes gerçek bir filmin içinde bulunduğumuzu sansın isterdi böylece. Sonra kartları yeniden eline alır, bir milyon frank kaybeder –söylemek bile fazla, elinde olmayan bir milyon frankı, yoksa ne diye kaybedecekti ki?– ertesi gün de, Funès'in oynayacağı bir filmin sözleşmesini imzalamak üzere bir sinema yapımcısına koşardı, gecesinin hesabını temizleme sorunu. Giderken, birden gelivermiş bir esintiyle, hazır yolu da düşmüşken, bir kat yukarıya, karısıyla azıcık sevişmek üzere yapımcının dairesine çıkardı; bu da onun hiçbir zaman yararlanmayacağı paranın faizini alma yöntemi-ydi. Sonra beni Saint-Honoré Sokağı'na, Le Nain Bleu Oyuncak Mağazası'na götürürdü, burada anneme içi samanla doldurulmuş gerçek bir bizon alır, sonra da Notre-Dame Kilisesi'nde dondurma yiyerek bir org konseri dinlerdik. Onunla, hiçbir şey olanaksız değildi, özellikle de olanaksızın kendisi. Kolay kolay tasarlanamayacak kadar özgür, yüzde yüz yıkıcı olan bu anlaşıl-mamış adamda yaşanmazı yaşama yeteneği vardı. Olmayacak alışılmışıydı onun, çelişkin de alanı.

Chat'nın, Granier-Deferre'in çok sonra bir klasik olacak ağırbaşlı ve güçlü filminin senaryosunu mu bitirmişti? Hemen *Angélique*, *Marquise des Anges*'ın bir oluntusundaki uçarı konuşmaları özenle işlemeye girişir, Michèle Mercier'ye Charles de Gaulle'ün *Mémoires de Guerre*'inden koca koca parçalar söyletirdi! Tür-lerin karışımı mı? Hayır, yalnızca onun alaycılığının, sayısız açıklıklarının ve çağdaşlarınca hiç de iyi anlaşıl-mayan çıldırtıcı bir özgürlüğün anlatımı. Öyle sanıyo-rum ki, çok az insan tüm özlemleri ve tüm çelişkileriyle böylesine sıkı fıkı olmuş, çok az insan var olma teh-

likesini böylesine pervasızca benimsemiştir!

Bu yüzden, 30 Temmuz 1980'de, kırk altı yaşında gözlerini yumduğu zaman, belki de birçok yaşam yaşamış, yüz film senaryosu yazmış, az bulunur altı kitap yayımlamış, seksen yedi araba eskitmiş ve birkaç milyon vergi borcu bırakmıştı. Pek de umursadığım yoktu bunu. Ben, her şeyden önce, onun üzerindeki hac karşısında kendimi çok yalnız, korkunç yalnız buluyordum.

Kahkahalar bitmişti, gerçeğe yoksun bulunduğu düşlem havasını veren yalanlar bitmişti! Cumartesi geceleri pencerelere kurşun sıkımlar bitmişti! Emektar ve candan yosmaların bana coşkuyla erkeklerin dertlerinden ve kadınların düşlerinin güzelliklerinden söz ettikleri görkemli randevuevi serüvenleri bitmişti! Benim yaşımda olan biricik büyük insanı, tüm çılgınlıklarına inanmaya hazır olan tek olgun kişiyi yitirmiştim. Evren birdenbire içi samanla doldurulmuş varlıklarla, güzel önlemsizlere düşman robotlarla dolmuş gibi geliyordu bana. Büyücü, mantıklının yasalarına boyun eğen bir gerçekle kuşatılmış durumda, yapayalnız bırakıyordu beni, tüm kalıtı elli iki çift ayakkabıydı, onlar da fazla büyüktü. On beşimde, onun boyuna erişmemiştim, geç kalmış ayaklarım da henüz onun izinden yürümeme izin vermiyordu.

O zaman içimde bir şeyler katılaştı. Gülüşüm değişti, bir tür içe atılmış acı oldu, bir daha da yakamı bırakmadı. Dünyayla, artık o düzeltemediği için kabul edilmez bulduğum bu kötü güldürüyle ilgimi kestim. Babasız bir ana baba kuzusu olmak ve birdenbire, Jardin'lerin öylesine içli dışlı oldukları aşırılıklara yönelik eğilimlerinden nefret etmeye başlamak üzereydim. Kendini tehlikeye atarak yaşamak beni ürpertmeye başladı. Bir zamanlar çılgınca mutlu olan Alexandre, Pascal'ın oğlu, babasının cesediyle aynı zamanda toprağa gömüldü.

1996 Mayıs'ında, bir boşboğazlık beni kendi kendime, kendi soyuma geri getirdi sonunda. Büyük bir şaşkınlık içinde, babamı sevmiş olan kadınların neredeyse tümünün Paris'te onun anısına okunan bir ayinde bulduklarını öğrendim. Bu görülmedik tören ölümünün yıldönümünde, Sainte-Clotilde Kilisesi'nde yapılmaktaydı. Yıllar öncesinin kıskançlıklarını bırakmış olarak, kocalarına ya da sevgililerine duyurmadan, yaşamış olduğu için ona teşekkür etmek ya da en azından, bu büyük canlıyla daha canlı olduğu dönemde başlattıkları söyleşimi sürdürmek üzere, on altı yıldır gizlice toplanıyorlardı. Bu haber altüst etti beni. Yeryüzünden silinişinden tam on altı yıl sonra, tanımış olduğu kadınları bir araya getirebilen bu adam kimdi ki? Ne tür bir sevgili olmuştu? Onlara ne yapmış ya da ne söylemişti? Bu gizlem nedendi? Neden yalnızca kendi aralarında toplanıyorlardı? Yüreklere damgasını böylesine derin bir biçimde vuran bir sevme biçimi mi vardı? Ölümden de güçlü bir aşk mı vardı gerçekten?

30 Temmuz'da, içimde belirsiz bir ürpertiyle, Sainte-Clotilde Kilisesi'ne gittim; kapıyı iterken, bir papazın ince sesinin onun adını söylediğini işittim: Pascal Jardin... Artık kaçamazdım. Sütunların ardına gizlenerek kaçamak adımlarla yürüyordum, birden sevgililerini gördüm; tam ortada bulunan annemin çevresinde bir topluluk oluşturuyorlardı. Otuz dolayında kadın vardı burada, adlarını söylemeyeceğim. Çokları ünlüydü ya da ünlü olmuştu; hepsini tanıımıyordum. Hatta kimilerinin bu toplulukta bulunmasına şaşıyordum. Orgların orada, bir korocu Pergolesi'nin *Stabat Mater*'ini söylüyordu. O zaman, ben nedenini anlamadan, gözlerim yaşlarla doldu, on beş yaşımın yazında bu kilisede yanaklarıma akmış olan gözyaşları. Benim gözlerim değildi yaşlarla dolan, bir zamanlar ben olan çok genç adamın gözleriydi. Hıçkırın da ben değildim, oydu, Pascal'ın oğluydu, ölümünde kendini yapayalnız, öyle-

sine yapayalnız bulmuş olandı. Geberesiye yalnız bulmuş olan. Gebermişti de.

Bulanık görüş alanımda, yavaş yavaş, bu kadınların da ağladıklarını ayırımsadım, hepsi değilse de çoğu ağlıyordu. Neye ağlıyorlardı? Onun kendilerine çektiği acılara mı? Aşkın ve yaşamın gerçek rengini kendisinden öğrendikleri bu adamın onları kesinlikle bırakmış olmasının şaşkınlığına mı? Yoksa ben masal mı uyduruyordum? Ama işte, mendillerini dolduran acılarıyla karşımdaydılar. Ve işte bir zamanlar tamamlamaya çalıştığı, çoğu kez de tamamladığı birer taslak olmuş olan bu kadınlar dallarından koparılmış ve bir daha başka yere dikilemeyecek çiçekler gibi görünüyordu gözüme.

Gözyaşlarım dindikten sonra, bir bir inceledim onları, her birinin üzerinde bırakmış olabileceği izi okumaya çalıştım. Görülmek korkusuyla, çok geride, bir sütunun arkasında duruyordum. Yüzüm soy zincirimi fazlasıyla güçlü bir biçimde ortaya koyar; bakışlarım bile kimin oğlu olduğumu belli eder. Hiçbirinin ortak bir yanı yokmuş gibi geliyordu bana. İrileri vardı, düşçülleri, bitmişleri, gözler kamaştıranları, taşralıları, şimdi pek de güzel olmayanları vardı, babamın sayısız yüzlerini söyleyen koca bir kadın topluluğu. Yalnız annem, ortada, onları birbirine bağlar gibiydi.

O zaman yaşamımı belirleyecek bir şey oldu. Üst yanımda, büyük orgların orada bulunan korocu güfte defterini giriş katının döşemesine düşürdü. Öyle bir gürültü oldu ki, hemen herkes başını benden yana çevirdi. Bu sevgililer topluluğundan bir mırıltı yükseldi. Bu gürültüyle, beni tanıdılar. Gözlerim kısa bir an anneminkilerle karşılaştı. Sıraları uçsuz bucaksız bir huzursuzluk sardı. Babamı görüyorlardı bende. Şaşkınlıktan, özür dilemeyi ya da bir açıklamada bulunmayı göze alamadım; geriledim, daha da, daha da geriledim, kilisenin dışına çıkıncaya kadar. İç avluda,

damarlarımda onun kanı akıyormuş gibime geldi birden, korkunç bir biçimde, kabul ettiğimden çok daha fazla oymuşum gibime geldi. On altı yıllık kaçış bitmişti, birdenbire.

Evet, bir zamanlar kardeşlerimin ve benim *Zebrail* dediğimiz bu adamın oğluydum. Kimilerinin bir sahne adı olduğu gibi, bu ad da onun baba adıydı. Büyük kardeşim Emmanuel uydurmuş, bizler de benimsemiştik. Takma ad Jardin'lerde bir alışkanlık, bir oymak huyudur, ailemizin benzersiz bireylerine tümüyle kendine özgü bir ad vermek her zaman böylesine zorunlu görünmüştür bize.

Birdenbire, bu güneşli iç avluda, *Zebrail*'i yazma hakkını gördüm kendimde; on beş yaşımdan bu yana kederlerimin ağacına çelikleğim bu kitabı, daha bedeni soğur soğumaz, belki de onu tutmak için başladığım bu kitabı, bana yazının onun yokluğunun kızı olduğunu buldurtan bu kitabı, daha önce o kendi babası üzerine o kadar çok yazdığı için başlangıçta yayımlamayı göze alamadığım bu kitabı, bu yüzyılın en şaşkıncı âşıklarından biri olan o çılginca şen umutsuzu konu alan bu kitabı, tüm romanlarımda sık sık görünen o tuhaf zebraya ilişkin olan bu kitabı bundan böyle boğmama hakkımı gördüm. Acılı, ama masalsı bir yedek ergi olarak içimde saklıyordum onu; çünkü yaşamının yankısı üzerine bu anlatının bir anı derlemesi değil, bir yeniden buluşma kitabı olacağını biliyordum. Ben bu satırları yazdıkça, bir ince ayırım değil, açık bir farklılık dolduruyor içimi. Yazarken ağladığım olursa, aynı zamanda sevinçten de ağlamış olacağım. Babam öldü, yaşasın *Zebrail*!

ALEXANDRE JARDIN

ZEBRAİL

ROMAN

Babam öldüğü gün, gerçek beni çekmez oldu. On beş yaşındaydım, daha yeni yeni toparlanıyordum. Ancak o beni yaşama bağlayabilirdi... Her şeyden çok sevdiğim bu adamla yaşamak bir şenlikti... Ona göre, yaşıyor olmak hiçbir zaman önlemlerle hız kesmeden kendini tümüyle kapıp koyvermekle, kendi gerçeğini haykırmakla eşanlamlıydı; hiçbir zaman isteklerinden korumadı kendini...

Fanfan adlı romanıyla da tanıdığımız, Fransız edebiyatının parlak yazarı **Alexandre Jardin**, tümüyle otobiyografik özellikler taşıyan *ZebraİL*'de, kendisi de bir romancı ve usta bir senaryo yazarı olan babası Pascal Jardin'i ve onunla ilişkilerini ince bir duyarlılıkla anlatıyor. Ama *ZebraİL*'de, her şeyden önce, baba Jardin'in benzersiz kişiliği büyülüyor bizi. Onun sonsuz sevmeye gücü, sınırsız içtenliği, yerleşik değerlere meydan okuması, yaşamı tekdüzelikten kurtarıp sürekli bir serüvene dönüştürme tutkusunu karşısında şaşırıp kalıyor, dünyaya başka bir gözle bakmaya başlıyoruz.

KAPAK RESMİ: SKIP O'DONNELL

ISBN 978-975-510-923-7

9 789755 109237

<http://www.canyayinlari.com>